

2. MAISEMA JA RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

2.1 ALUEEN LUONNE JA MAISEMAN PÄÄPIIRTEET

Alue on hämäläistä kulttuurimaisemaa. Pohjoisosiltaan aluetta voi kuvata Kangasalan erämaa-alueeksi. Kasvillisuudeltaan alue kuuluu Etelä-Hämeen lehtokeskuksen alueeseen, mutta se on rehevän kasvillisuusvyöhykkeen pohjoisrajalla. Lehtomaista kasvillisuutta on lähinnä rannoilla, metsien valtapuina yleisiä ovat mänty ja kuusi. Alueella on maisemallisia, historiallisia, kulttuurihistoriallisia ja rakennustaiteellisia arvoja.

Vesijärvi on osa reittivesistöä, ja erämaareitin kulkeminen Suinulan kautta on vaikuttanut alueen asutuksen syntyyn. Vesijärven pinta on laskenut luonnonmullistusten takia, mutta sen pintaa on myös laskettu rantojen peltojen kuivattamiseksi ja laajentamiseksi.

Pinnanmuodostus, pienilmasto

Alueen maiseman luonteen muuttuminen näkyy myös maaperässä ja pinanmuodoissa. Vesijärven alavista pelloista maisema muuttuu kallioiseksi ylängöksi Haralanharjun kohdalla ja Havisevanjärven ympäristössä. Havisevanjärvi on pitkä ja kapea rotkojärvi, jonka rannat ovat jyrkät.

Maastomuodoista aiehutuvat pienilmasto-olot ovat asutuksen kannalta ongelmallisia lähinnä Haralanharjun pohjoisrinteellä ja Mustijärvestä laskevan ojan varrella, etenkin Muurankorven kohdalla.

Liite 9 Ilmasto-olot

Kokonaisrakenne

Havisevan kylä on syntynyt vesiliikenneyhteyden varteen Havisevanlahden perukkaan, josta se on myöhemmin pirstoutunut laajemmalle alueelle. Suinula on rakentunut rautatieliikenteen asemapaikan ympäristöön. Tiestö on muotoutunut alueelle jälkikäteen.

Ongelmat:

Suunnittelualue sijaitsee kuntakeskuksen näkökulmasta syrjässä. Suinula ja Haviseva ovat vähitellen kasvamassa yhteen, mutta tuleva kokonaisuus ei ole vielä hahmottunut. Vanhojen keskusten väliltä puuttuu selkeä kulkuyhteyks.

Alueen rakentamattoman maiseman arvokain, suojeltava osa on Havisevanlahdelle avautuva peltoaukea ja tämän maisema-alueen ylle maamerkiksi kohoava Haralanharju. Haralanharjulta ja sen näkötorjasta avautuvat maisemat ovat niin arvokkaat, että jokainen tässä laajassa maisemassa näkyvä toimenpide vaatii erityistä harkintaa. Harvennushakkuut ovat suunnittelualueen maisemaan sopiva metsänkaatotapa aukkohakkuiden sijaan. Suunnittelualueen ympäristöt ovat nykyisellään selkeästi joko metsää, viljeltyä peltoa tai sitten tonttimaata, minkä vuoksi ympäristöillä on hyvin hoidettu leimansa. Uhkana on maanviljelyksen kannattavuuden huononeminen niin, ettei peltoja ole taloudellista hyötyä tuottavasti mahdollista viljellä. Tällöin Suinulan maisemallisesti arvokkaat pellot uhkaavat joko pusikoitua tai tulla metsitetyiksi. Joka tapauksessa kauniit, alueelle leimalliset avoimet maisemat näin häviäisivät.

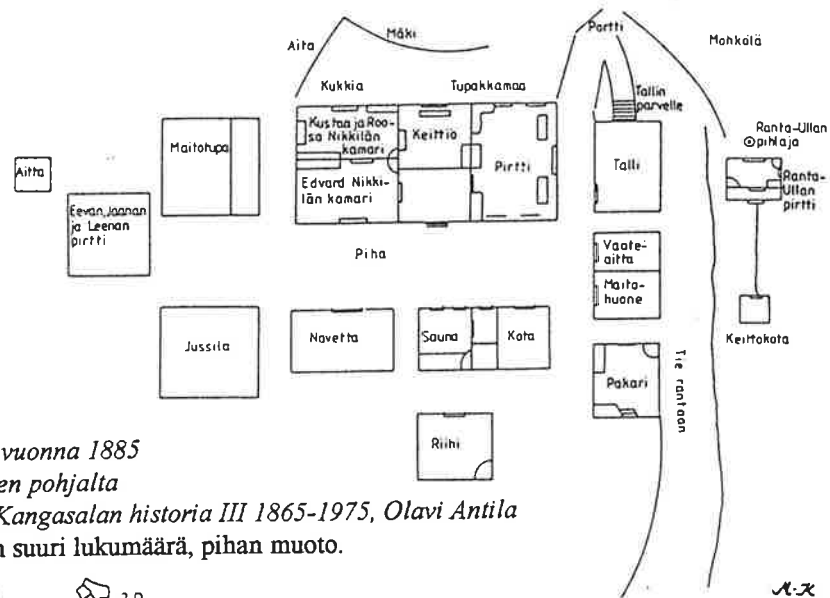
Koko suunnittelualueen vahvuus on sen rakennuskannan iällinen jatkuvuus. Alueella on niin eri aikoina syntyneitä yhtenäisiä osa-alueita kuin eri aikoina rakennetuista asumuksista muodostuvia kokonaisuuksia. Rakentamisen ilmettä on ohjannut onnistuneesti "suinulalaisen rakentamisen taju". Kullakin osa-alueella on hieman toisistaan poikkeavat omat "paikan henkensä", jotka juontuvat alueiden erilaisista syntyhistorioista, rakentamisvuosikymmenistä ja alueiden maisemista. Rakennuskulttuurin arvostuksen ollessa alimmillaan on maisemaan ja rakennettuun ympäristöön ilmestynyt täydennyksiä,

ollessa alimmillaan on maisemaan ja rakennettuun ympäristöön ilmestynyt täydennyksiä, jotka eivät sopeudu kokonaisuuden osaksi. Kuitenkin, koska viime vuosina alueelle ei ole rakennettu paljoa, osa-alueiden ilmeet eivät ole tuhoutuneet. Nyt osayleiskaavoituksen, rakennuskaavoituksen ja kunnallistekniikan rakentamisen myötä alueelle tulee rakentumaan runsaasti uutta asutusta. Ongelmallista on se, että osa-alueiden ”paikan henki” tuhoutuu helposti tehtäessä harkitsemattomia korjauksia ja rakennettaessa uusia rakennuksia. Alueen niin arvokkaat rakennuskohteet, että ne tulisi suojella, ovat lähinnä yksittäisiä rakennuksia. Sen sijaan laajempien osa-

alueiden ”paikan hengen” säilymistä on vaikea määrätä kaavoituksella. Kaavoituksen avulla alueiden ilmeiden ja hengen säilymistä voidaan ohjata, mutta keskeistä on rakentajien ohjaaminen suunnitteluvaiheessa.

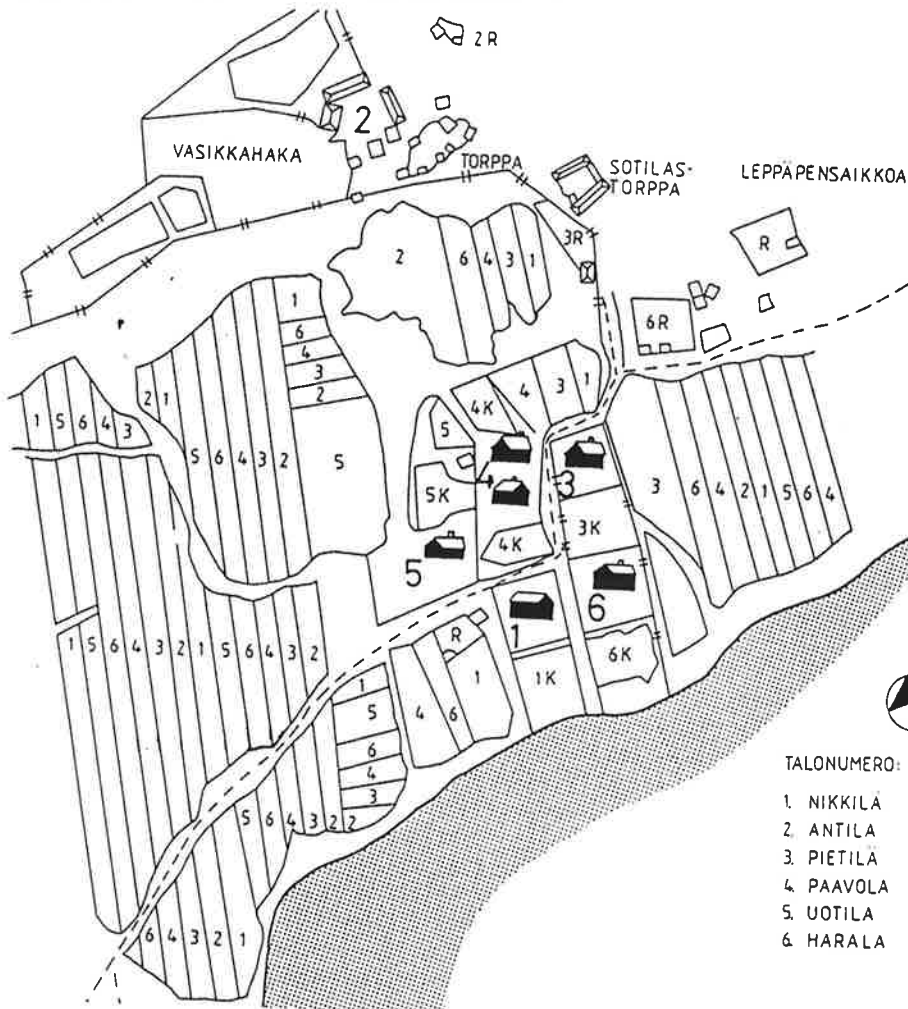
Täydennysrakentamisen sopeuttaminen rakesuudeltaan vanhaan rakennuskantaan on monilla osa-alueilla erittäin ongelmallista, sillä vanhat rakennukset ovat hyvin pienikokoisia. Ne on joko rakennettu loma-asunnoiksi tai sellaisiksi vuosikymmenten aikana jääneet. Taloustilat on usein rakennettu vaihteittain useisiin sivurakennuksiin.

2.11 Maiseman tarina: asutuksen, tieverkon, vesistöjen ja maatalousalueiden kehittyminen karttojen kuvaamana

Havisevan Vanha-Nikkilä noin vuonna 1885
piirretty Viljo Nissilän piirroksen pohjalta

Lähde: 110 kehityksen vuotta, Kangasalan historia III 1865-1975, Olavi Antila
Huomaa kantatilan rakennusten suuri lukumäärä, pihan muoto.

TALONUMERO:

1. NIKKILÄ
2. ANTILA
3. PIETILÄ
4. PAAVOLA
5. UOTILA
6. HARALA

R= RIIHIPIHA
K= KAALIMAA

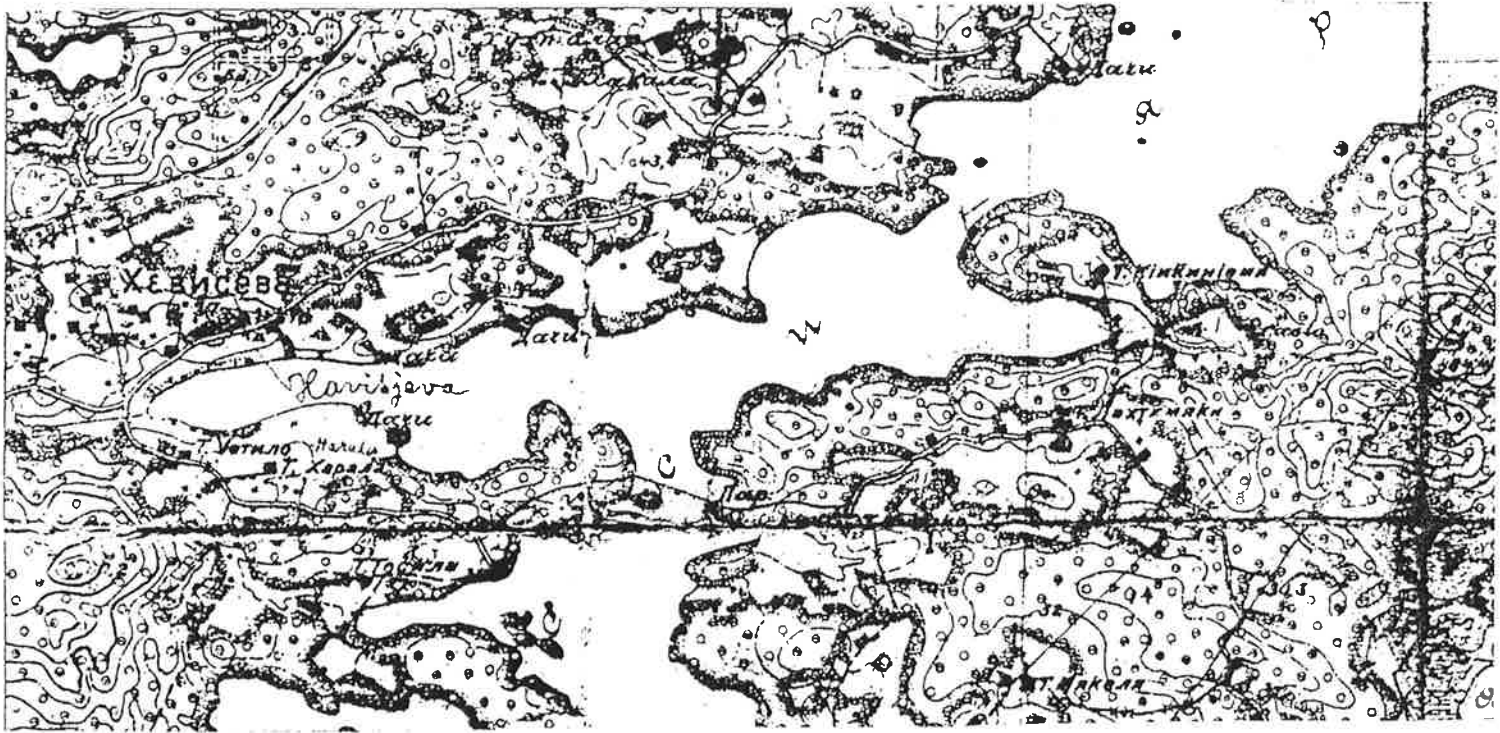
PELTOSARAT VARUSTETTU
TALON NUMEROIN

M-R

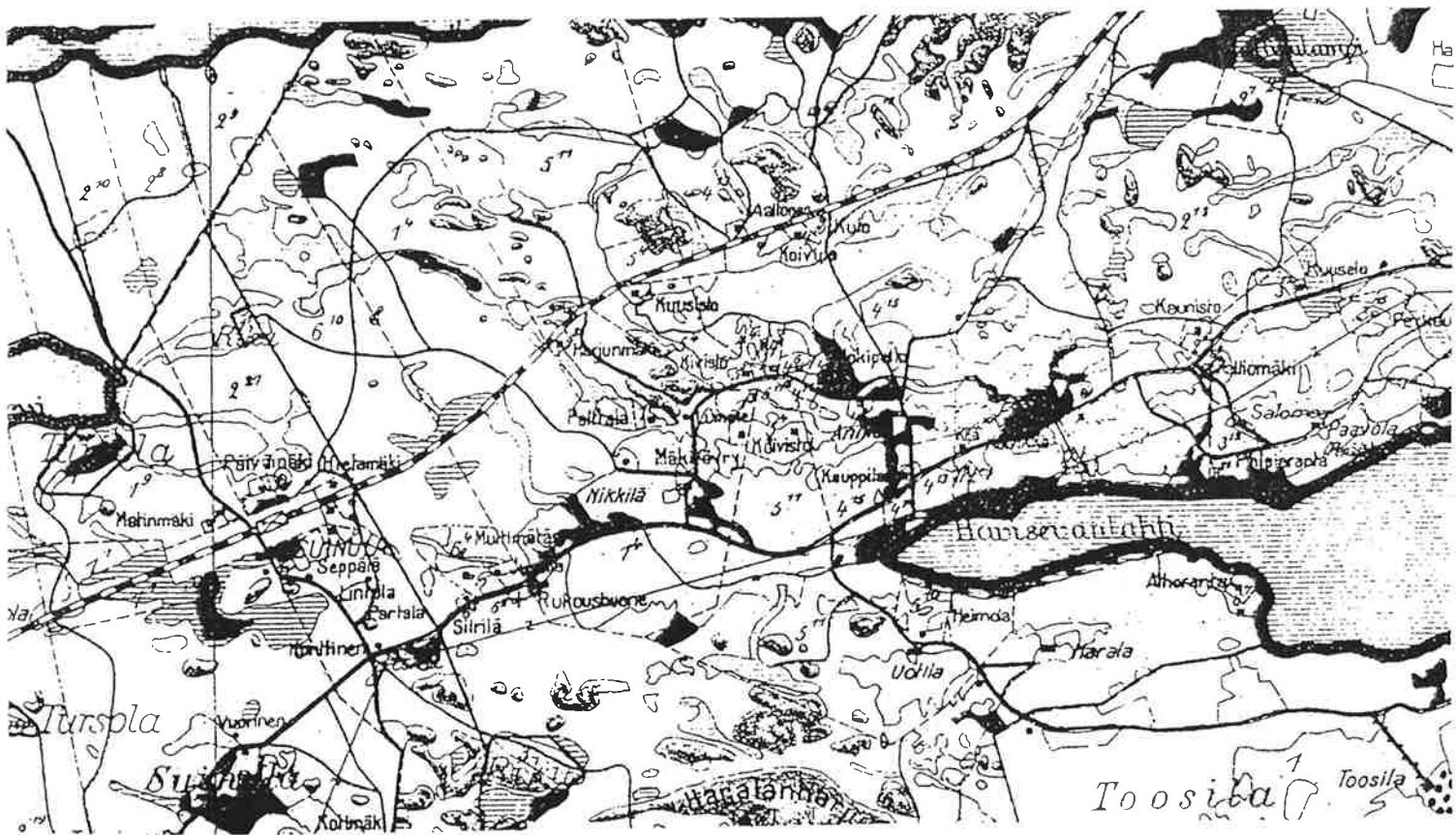
Havisevan kyläkeskus, kartta on vuodelta 1761 Tuomo Koukkulan mukaan

Lähde: 110 kehityksen vuotta, Kangasalan historia III 1865-1975, Olavi Antila

Huomaa kantatilojen sijaitseminen ryhmäkylänä paikoillaan säilyneen Antilan kantatilan läheisyydessä. Pellot oli sarkajaon mukaisesti jaettu kapeiksi saroiksi kantatiloille.

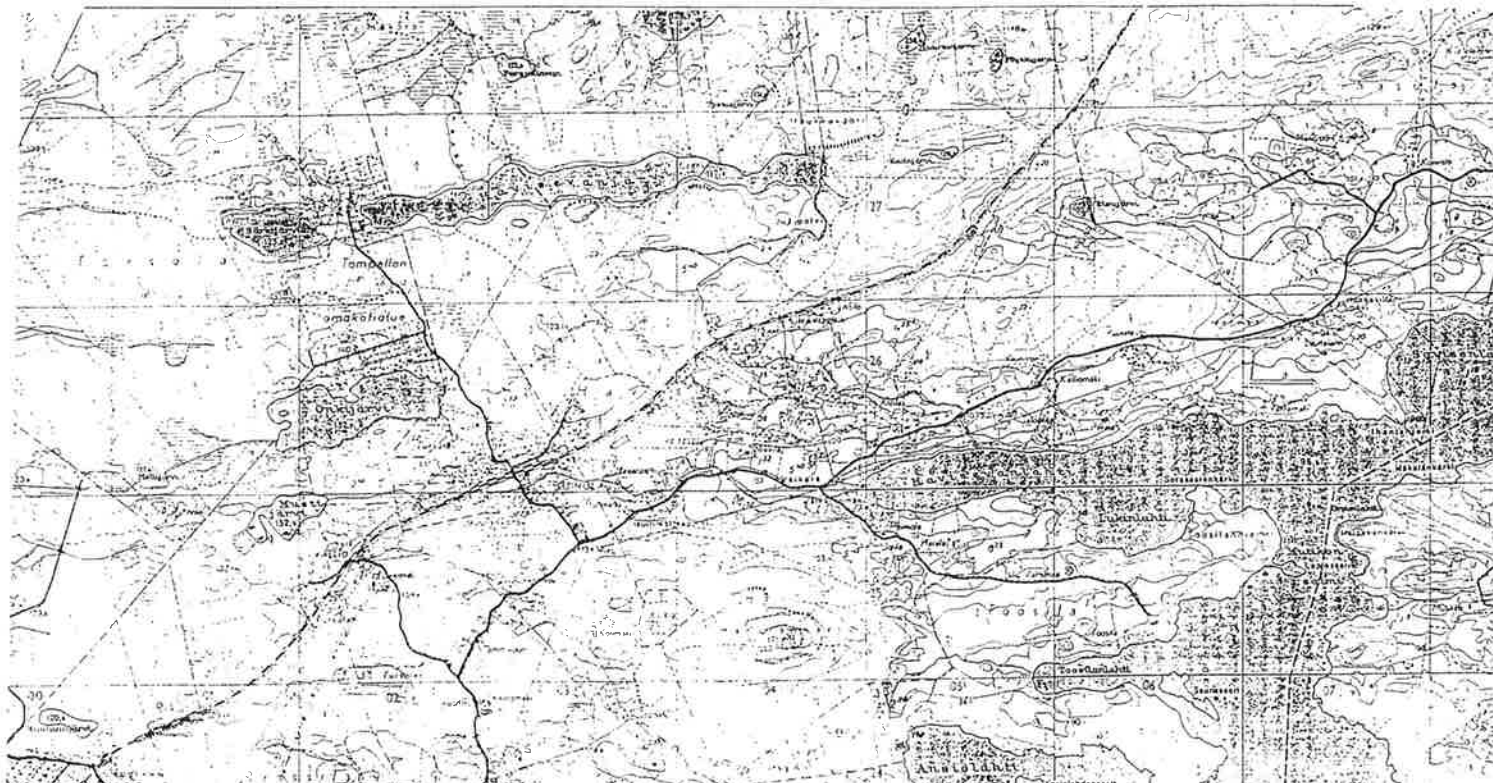

Kartta autonomian ajalta 1800-1900-lukujen taitteesta

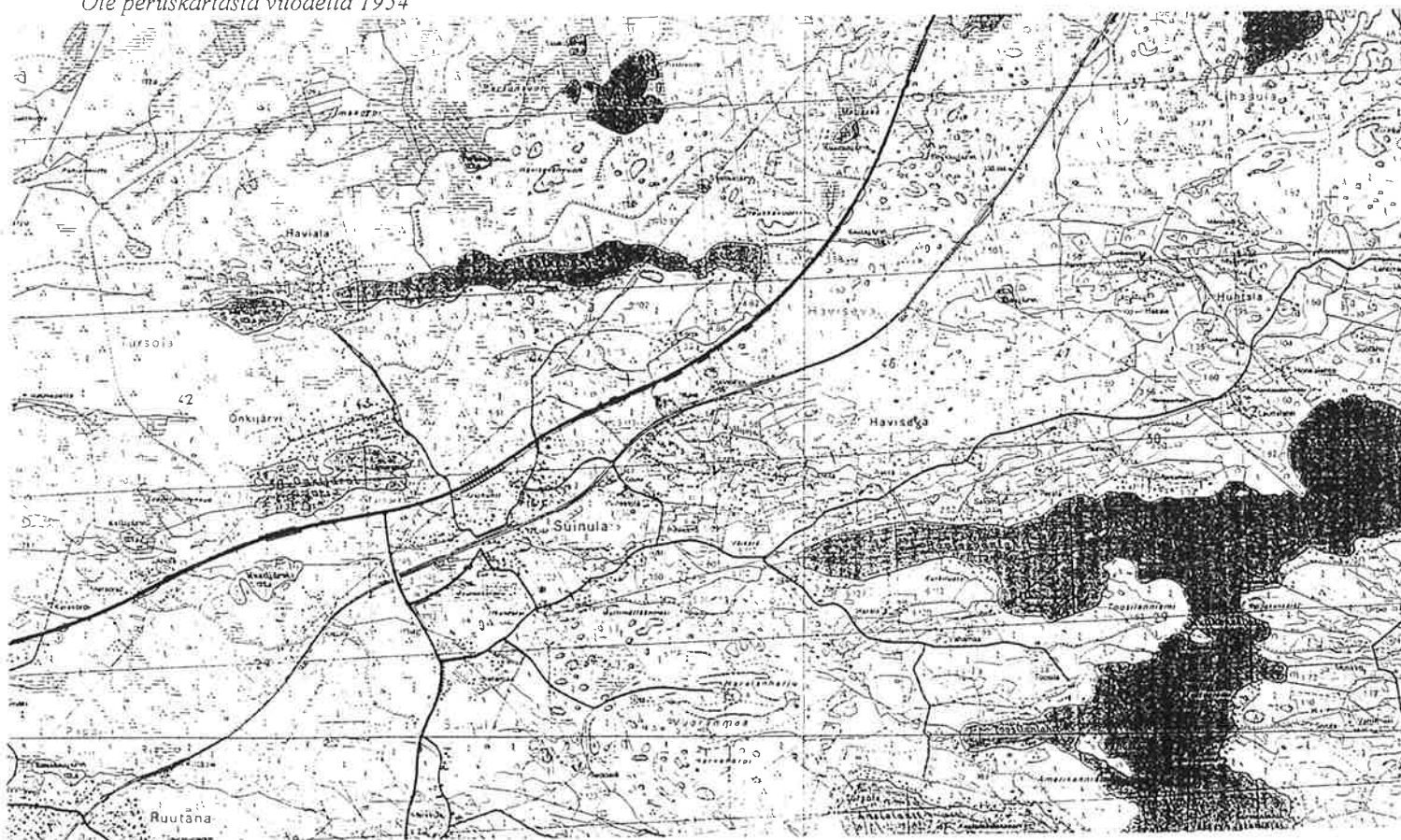

Suurenusote vuoden 1927 pitäjänkartasta

Huomaa, että valtatie 9 reittiä pitkin ei ole ollut mitään yhteyttä. Rata oli keskeinen reitti alueelle. kirkonkylästä tie johti Suinulan asemalle. Aseman kohdalta kulki pääyhteys radan poikki Onkijärven suuntaan nykyisen Rata tien linjaa. Peltoalueet ovat olleet nykyisenlaisensa. Onkijärven/Havialan alueilla ei ole ollut rakentamista, kantatilat on jo siirretty nykyisille paikoillaan, samoin Mäkitupalaisalue, radan varren yksittäiset talot ja aseman seudun rakentaminen näkyvät.

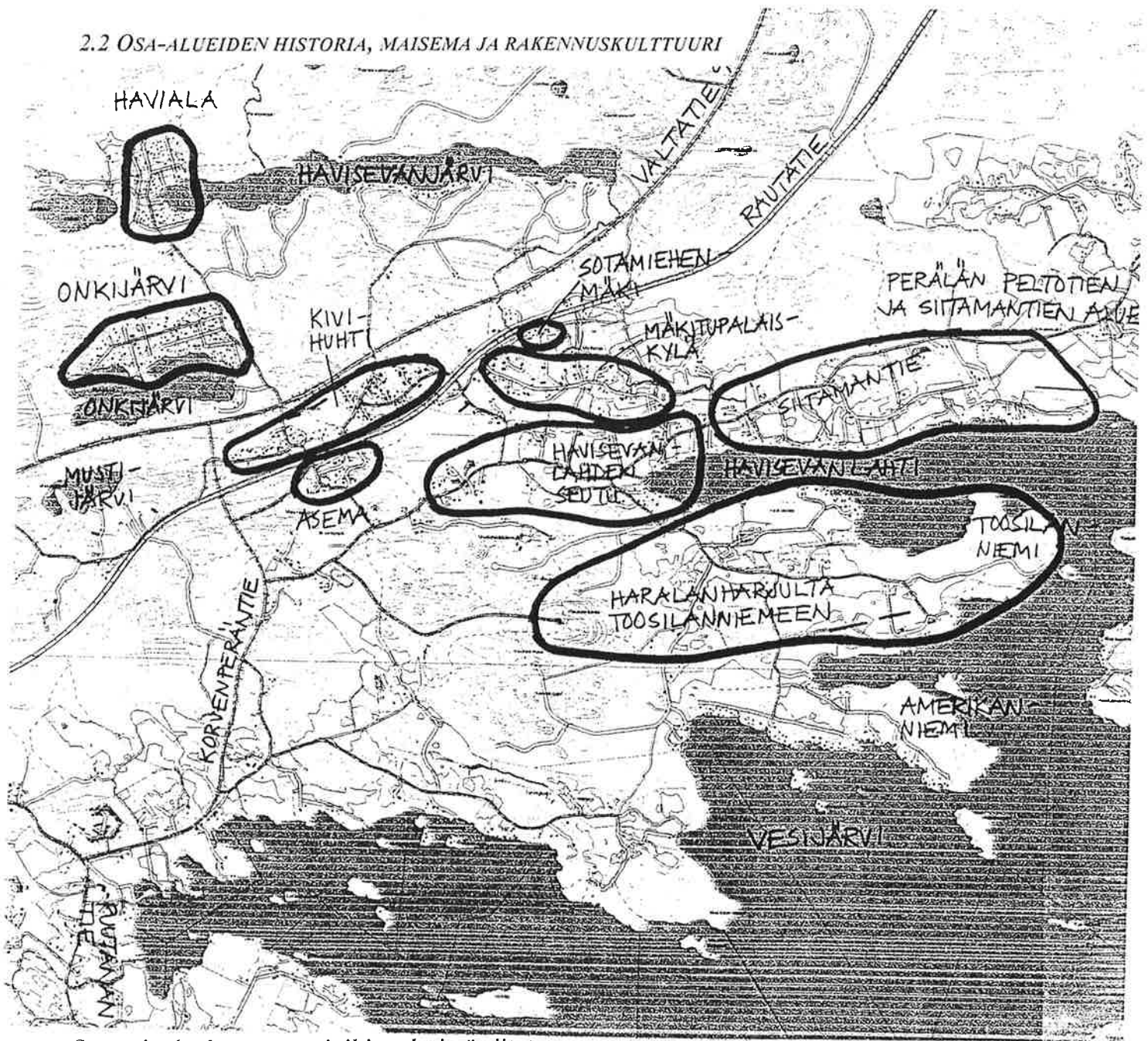

Ote peruskartasta vuodelta 1954

Ote maastokartasta 1:20000 vuodelta 1998

2.2 OSA-ALUEIDEN HISTORIA, MAISEMA JA RAKENNUSKULTTUURI

Suunnittelualueen osat, joihin tekstissä viitataan.

2.21 Havisevan alueen syntyhistoria

Havisevan asutus on syntynyt vanhan eränkäyntireitin varrelle jo keskiajalla. Kylän tilojen raivaajien arvellaan muutaneen Kangasalan keskustan alueelta, missä asutus on vanhin ja missä viljelijäasutus oli käynyt yhä tiheämmäksi.

Havisevan kylä muodostui kuudesta kantatilasta: Nikkilä, Pietilä, Paavola, Antila, Uotila

ja Harala. Tilojen isäntien nimet tavataan heti ensimmäisistä maakirjoista v. 1540. 1500-luvun loppupuolella käynnissä olleet sodat vaativat tilallisilta entistä enemmän veroja, sotamiehiä yms. Tällöin Havisevan kylän tiloja joutui veronmaksukyvyttömiksi ja autioituihin. Vuosisatoja kylän jakamattomat talot olivat ryhmäkylänä Havisevanlahden rannasta kohti Antilan taloa nousevassa rinteessä. Talojen lähistöön oli syntynyt mm. itsellisten ja muonamiesten sekä myöhemmin ruotusotilai-

den ja käsityöläisten pikkupirttejä. Vasta iso-
jaon yhteydessä 1794 talollisten talojen siirto
muutti oleellisesti Havisevan kyläkuva. Ky-
län molemmat sotilastorpat määrättiin siirret-
täviksi kylän keskuksesta sivummalle, Harju-
mäenpäähän. Kylän ja sotilastorppien väli
määrättiin aidattavaksi kylän yhteiseksi siko-
laitumeksi. Jo aiemmin oli Paavolan toista
puolta viljellyt Heikki Paavola siirtänyt talon-
sa Harakastenmaahan. Perälä-niminen toinen
puolikas määrättiin isojaossa muutettavaksi
Haapojanperälle. Harala siirrettiin Havisevan-
lahden etelärannalle ja Nikkilä Vainionpohja-
hakaan. Kylään jääneiden Antilan, Uotilan ja
Pietilän tuli päivätöin auttaa kyläkeskuksesta
muuttavia naapureita. Isojaon tarkistuksen
aikaan myös Uotila ja Pietilä siirrettiin. Aino-
ana paikalleen jäi Antila. Isojaon järjestelyssä
vuodesta 1896 alkaen erotettiin kylän yhtei-
seksi maaksi mylly- ja uusi kansakoulutontti
sekä Haralanharjun näkötornin ympäristö.

Mälikyläntien varteen ns. sikopiirin läheisyy-
teen syntyi 1800- ja 1900-lukujen vaihteen
tienoilla *mäkitupalaiskylä*. Nämä vuokra-
alueet itsenäistyivät pääosin 1900-luvun alku-
puolella. Kuitenkin vielä 1950-luvulla joi-
denkin tilusten vuokra maksettiin ”tekemällä
päiviä” päätalolle. Osalla näistä pikkutiloista
harjoitettiin maataloutta aina 1970-luvulle
saakka. 1950-luvulta lähtien näistä tiloista on
myyty omakoti- ja kesäasuntotontteja, ja alu-
een asutus on tiivistynyt

Sotamiehenmäessä, Luojuuntien päässä, radan
varressa on sijainnut ruotusotamiehen asunto.
Tällä, Luojuu-nimisellä alueella kerrotaan
käydyn heinässä ja Luojuun- eli Myllyojalla
pyykillä ja uimassa. Myllyoja-nimi tulee ojan
päässä, Havisevanlahden rannalla sijainneen
myllyn mukaan. Mäen alla olevien peltojen
paikalla on aikoinaan ollut järvi. Alueen tilat
ovat Uotilasta lohkottuja torppia tai entisistä
torpista perinnönjaon yhteydessä lohkottuja
tiloja.

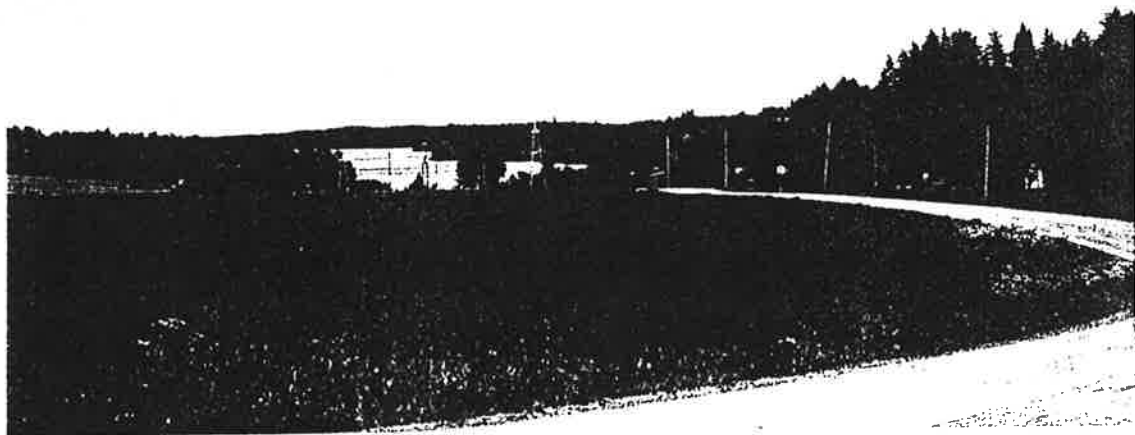
Suinulan aseman valmistuttua Havisevanlah-
den alueelle alkoi 1800-luvun lopulla syntyä
huvila-asutusta. Perällä peltotien ja Siita-
mantien varrella on osin hyvin alkuperäisessä
asussaan säilyneitä huvila- ja torpparaken-
nuksia.

Haralanharju on maineikas näköalapaikka,
joka on yksittäinen, noin 85 metriä viereisen
Vesijärven pinnasta kohoava kalliokukkula.
E erityisen tunnetuksi Haralanharju on tullut
Sakari Topeliuksen sanoittaman Kesäpäivä
Kangasalla-laulun myötä. Läheisessä Franssi-
lan virkatalossa kesällä 1853 vieraillessaan
Topelius sai aiheen lauluun kiivettyään Hara-
lan kukkulalle. Isojaon järjestelytoimituksen
yhteydessä v. 1896-1900 *Haralanharjun nä-
kötorin* ympäristö muutettiin maa-
oikeuden päätöksellä kylän yhteiseksi maaksi paikan
säilyttämiseksi luonnonomaisessa tilassaan.
Noin vuonna 1895 Suomen Matkailijayhdis-
tys rakensi paikalle näkötornin, joka tulipalon
jälkeen pystytettiin uudelleen 1930-luvulla.
Suinulan Nuorisoseura pystytti graniittisen
muistopaaden Topeliuksen ja laulun muis-
toksi v. 1949. Esiintymislava on rakennettu
1987-88. Harjulla järjestetään edelleen juhan-
nusjuhlat, ja siellä pidetään myös sukujuhlia.

2.22 Havisevanlahti

Maisema

Siitamantie polveilee peltojen poikki kohti
Havisevanlahtea. Havisevanlahti ja sen poh-
jukan pellot ovat silmää hivelevän kaunis
maisema. Maisema avautuu lähestyttäessä
Havisevanlahtea niin länneä kuin idästäkin.
Tähän näkymään kiinnittää huomion myös
Haralanharjun näkötornista katseltaessa. Mai-
seman rajaa pohjoisessa metsäreuna, jonka
puideon lomitse näkyy yksittäisiä asuinrake-
nuksia. Lounaassa maisema rajoittuu Hara-
lanharjun seinämään, kaakossa näkyy Haralan
talouskeskus ympäröivine peltoineen.

Näkymä Siitamantietä itään kohden Havisevanlahtea.

Haralanharjun näkötorni, Havisevan rukoushuone, Nikkilä, Antilan vanha kauppa, Harala ja Havisevan vanha koulu ovat maiseman maamerkkejä. Kumpuilevasta peltomaisemasta nousevat esiin muutamat, erilliset puu- ja taloryhmät. Peltoaukean reunaosia on viime vuosina jäänyt hoitamattomiksi kesantopuikoiksi. Havisevanlahden rannan puusto kätkee sisälleen tiiviin loma-asutuksen. Antilan sivuitse kulkeva kapea Mäkikyläntie polveilee mäen harjalla puuston seassa. Tien molemmin puolin aukeaa paikoitellen alarinteen suuntaan laajoja peltomaisemia.

Rakentamisen piirteitä

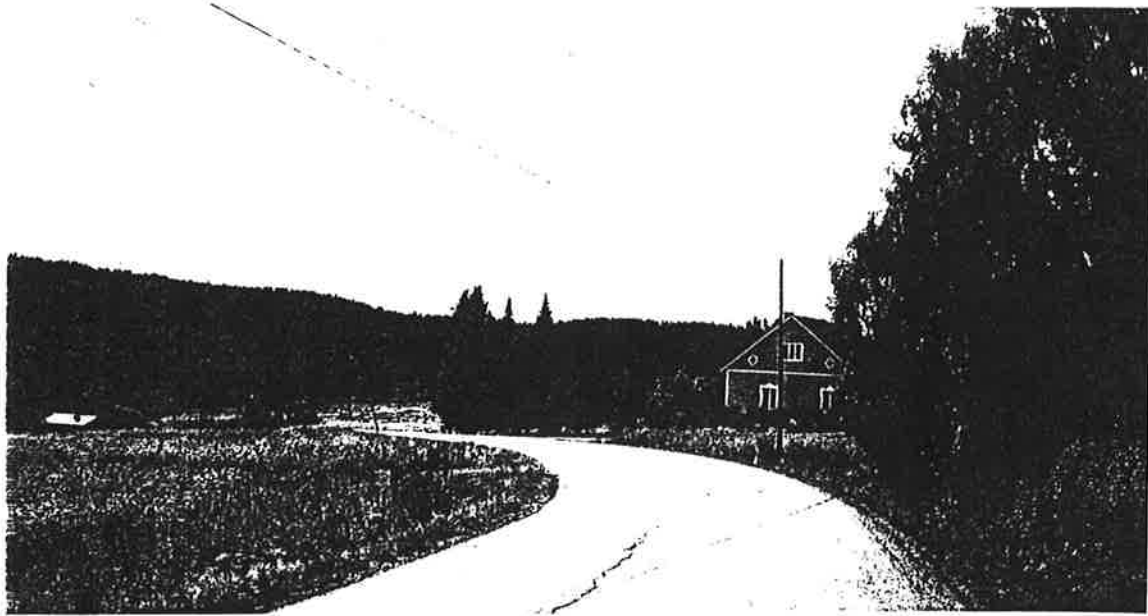
Nikkilän ja Antilan kantatilat sekä Antilan vanha kauppa ja Havisevan vanha koulu ovat suuria, maisemassa huomiota herättäviä rakennusryhmiä. Pohjoisessa pellon ja metsän rajaan sekä Siitamantien varteen rukoushuoneen seudulle sijoittuvat asumukset ovat I- ja I½-kerroksisia lautavuorattuja, ryhdikkään pystyjä taloja. Julkisivuissa yleisiä värejä ovat

keltainen, punainen ja vaaleat sävyt. Rukoushuone on historiallisesti kiinnostava.

Lahdenpohjukan huvilat eivät näy maisemassa laajalle. Toosilanniementien alun henki muodostuu tielle näkyvästä, tiiviistä huvilasutuksesta. Uusi rakentaminen on pääosin onnistuttu sopeuttamaan alueen vanhan rakentamisen henkeen.

Nikkilän kantatila siirrettiin Isojaon yhteydessä 1794 nykyiselle paikalleen. Nikkilä sijoittuu näkyvästi ja hallitsevasti avoimeen peltomaisemaan. Sen päärakennus on rakennettu v. 1871-76 ja talon itäpää vuosisadan vaihteeseen mennessä.

Antilan kantatilan pihapiirin asuinrakennuksista vanhempi on rakennettu 1800-luvun alussa. 1930-luvun korjauksessa rakennusta muutettiin huomattavasti. Uudempi asuinrakennus rakennettiin 1890, kuisti on 1960-

Näkymä Siitamantietä länteen kohti Antilan vanhaa kauppaa.

luvulta. Tilakeskuksessa on edelleen vanha ruoka-aitta sekä pakari, vaikka runsaasti vanhaa rakennuskantaa onkin purettu. Antila on ainoa alkuperäisellä paikallaan säilynyt Havisevan tiivistä ryhmäkylästä peräisin olevista kantatiloista.

Antilan vanha kauppa sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla osana Havisevan pohjukan peltomaisemaa ja Siitamantien päätteenä idästä saavuttaessa. Antilan kauppa aloitti toimintansa v. 1888. Kauppa toimi kolmessa sukupolvessa 1970-luvulle asti. Talossa oli Havisevan ensimmäinen puhelin-keskus 1900-luvun alussa. Alunperin rakennuksessa oli vain huone, keittiö ja kauppahuone. Sitten rakennusta on laajennettu useaan otteeseen. 1940- ja 50-lukujen taitteessa rakennus katettiin asbestilla. Pihapiirin vanhaa rakennuskantaa on purettu pois.

Havisevan vanha koulu sijaitsee Siitamantien varressa. Rakennukseen tehtiin muutoksia 60-luvulla. Koulurakennuksessa on säilynyt kauniita, alkuperäisiä yksityiskohtia sekä pihapiirin ulkorakennukset.

Suunnittelu- ja rakentamisohje

Alueella sijaitsee muutamia suojelun arvoisia talouskeskuksia, joissa myös uudisrakentaminen tulee sopeuttaa erityisen huolella olevaan rakennuskantaan. Muu rakennuskanta on korvattavissa alueen rakentamiseen sopivilla uudisrakennuksilla. Arvokkaiden pelto- ja järvimaisemien tulee säilyä avoimina maisematiloina.

Alueella on hyvin vähän rakentamiseen sopivaa aluetta. Haralanharjun maisemaseinämään ei tule rakentaa mitään maisemassa näkyvää. Pellot tulee säilyttää viljeltyinä ja rakentamattomina. Maisema-alueen pohjoislaitaan voi sijoittaa muutamia uusia rakennuksia kurkkimaan pellolle metsän siimeksestä.

Nikkilän, Antilan, Antilan vanhan kaupan ja Havisevan vanhan koulun pihapiireihin rakennettaessa tulee kunnioittaa pihapiirin perinteistä rakentamisen mallia. Uuden talousrakennuksen sijoituspaikaksi tulisi valita jo puretun ulkorakennuksen kohta.

Korkea, lautavuorattu, harjakattoinen rakennus sopeutuu huvila-alueelle. Rinteen huviloiden ei pidä näkyä voimakkaasti järvelle. Rantaviivan venevalkamat, uimakopit ja lai-

turit sen sijaan voivat kangasalalaisen huvilaperinteen mukaisesti rikastuttaa rantaviivaa. Rannassa ei ole juurikaan lisärakentamismahdollisuuksia olevan rantarakentamisen tiiviiden vuoksi.

2.23 Havisevaa Haralanharjulta Toosilanniemeen

Maisema

Havisevanlahden eteläpuolella sijaitsevan Haralan tilan rakennukset nousevat maisemassa voimakkaasti näkyviin ja muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden. Maisemaan liittyy myös koivukujan päässä sijaitseva Toosilan kartanon rakennusryhmä. Kauempana pohjoisen suunnalla maisemaa hallitsevat metsät, etelässä välkkyvää Vesijärvi. Siellä täällä näkee myös karjan laidunnuksen muovaamia perinnemaisema-alueita.

Toosilanniemeen kuljettaessa näkymät peltojen yli, koivukujan viertä kohden Toosilan kartanoa ovat viehättäviä. Vesijärveen työntyvästä Toosilanniemestä avautuu järvinäkymiä.

Rakentamisen piirteitä

Haralan tilan rakennukset siirrettiin nykyisen talouskeskuksen paikalle 1790-luvulla isojaon yhteydessä Havisevan kyläkeskuksesta. Tilan rakennukset muodostavat rakennustaiteellisesti arvokkaan kokonaisuuden. Vanhempi olevista asuinrakennuksista on siirretty vuonna 1884 Mustoolta ja uudempi on rakennettu vuonna 1900. Pytinkirakennus vaikuttaa vanhemmalta. Kivinavetta on vuodelta 1895.

Uotilan kantatila on osa Haralan maatalousmaisemaa. Uotila siirrettiin paikalleen isojaon yhteydessä Havisevan kylästä.

Toosilan kartano on vanha rälssitila, joka kuului 1640-luvulle saakka Vääksyn kartanoon. Omistajina ovat olleet mm. Kangasalan lukkari, Petter Sumelius, Wasastjerna- ja von Wendt-suvut. Koivukujan päässä sijaitseva päärakennus on perimätiedon mukaan vanhimmlta osin Kaarina Maununtytären ajoilta. Rakennus on rakennettu useassa vaiheessa, nykyinen ulkoasu on 1930-luvulta. Päärakennus ympäröivine työväenrakennuksineen ja puistoineen on edustava.

Havisevanlahden vanhaa huvilarakennuskantaa edustavat Kurkiluoto ja Alhoranta.

Suunnittelu- ja rakentamisohje

Alueella sijaitsee arvokkaita, suojeltavia tila- ja kartanokeskuksia sekä näihin liittyviä, maisemallisesti suojelun ansaitsevia pelloja. Muu alueen rakennuskanta on korvattavissa ympäristöönsä sopeutetulla uudisrakentamisella.

Haralan peltoaukeilla ei ole sijaa kuin jokuselle talousrakennukselle. Rantaosuus, jolla pelto ulottuu Havisevanlahteen, ei kestä rakentamista. Avoimet peltomaisemat, peltojen pienet metsiköt ja laidunhaat ovat arvokasta maaseudun perinnemaisemaa, jonka säilyminen tulisi varmistaa. Haralan, Toosilan ja Uotilan pihapiireihin rakennettaessa tulee kunnioittaa pihapiirin perinteistä rakentamisen mallia ja ottaa uuden talousrakennuksen sijoituspaikaksi jo puretun ulkorakennuksen kohta.

Näkymä Haralanharjun näkötorista kohti Haralaa.

Haralan päärakennus.

Toosilan kartano.

2.24 Suinulan aseman seutu

Alueen syntyhistoria

Suinulan asema rakennettiin vuosina 1881-1883 pysäkin tyyppiirustusten mukaan. Vuosisadan alkupuolella Suinulan rautatieliikenne alkoi kasvaa. Asema palveli sekä matkustaja- että tavaraliikennettä, varsinkin puutavaraa kuljetettiin paljon. Asemarakennusta laajennettiin 1907 lähes kaksinkertaiseksi. V. 1883 asemalle sijoitettiin postitoimipaikka. Asemarakennuksessa oli herrasväen ja tavallisen väen odotushuoneet sekä lipunmyyjän ja postineidin luukut. Asemamiljöön on Valannon selvityksessä luokiteltu Kangasalan asemamiljöistä arvokkaimmaksi.

Radan työntekijöiden asunnot sijoituivat pitkän radan reunustaa, myös aseman eteläpuolelle määlelle syntyi asutusta. Aseman kylässä on ollut osuuskaupan sivumyymälä 1917-23 ja vuodesta 1936 1970-luvulle. Kaupparakennus sijaitsee aseman lähellä. Osuuskauppaa vastapäätä oli kestiekievarirakennus. Vähitellen Suinulan aseman merkitys väheni, ja Halimaan seisakkeesta tuli pitäjän pääasema, Kangasalan asema.

Maisema

Aseman seutu on mäkistä metsikköä. Rakennukset sijoittuvat kukkuloiden ympärille ja niiden laille. Välialueet ovat rakentamiseen sopimattoman alavia ja pehmeitä. Alueen keskipiste on asema ja entisen kaupan kohta. Mäkisiltä teiltä avautuu lyhyitä, puiden ja paikoin rakennustenkin rajaamia näkymiä. Aitaamattomilla pihilla kasvaa runsaasti luonnonpuita. Pihat, osin pusikoituneetkin, liittyvät rajaamattomina luonnontilaisiin alueisiin.

Rakentamisen piirteitä

Asemarakennus on säilyttänyt maisemallisen merkityksensä, vaikka sen ulkoasun yksityiskohdissa on tehty pieniä muutoksia ja sisäosat on uusittu lähes kokonaan. Alueella on myös vanhoja varastorakennuksia, kellari sekä rata-työntekijöiden vanha sauna.

Aseman seudun rakennukset ovat lautaverhoiltuja, etupäässä pystyrimoitettuja. Monet pienetkin asuinrakennukset ovat 1½-kerroksisia. Julkisivut ovat pääosin punamul-

lan värisiä tai vaalean kellertäviä.. Katteina yleisimpiä ovat pelti ja huopa. Katon värejä ovat punainen, ruskea, musta. Rakennusmassat ovat kapearunkoisia ja katot jyrkähköjä. Kuistit ovat yleisiä.

Korjaustyöt ovat muuttaneet useiden vanhojen rakennusten luonnetta. Kuitenkin alueen kokonaisilme on viehättävä. Alueen arvokkaimpia rakennuksia ovat rautatieasema ja muut aseman rakennukset, asuinrakennus Kivimäki Numersinkuja 20, asuinrakennus Lintula Vanhatie 22, Luoman huvila Vanhatie 6, asuinrakennus Kuusisto Vanhatie 2 ja Havisevan rukoushuone.

Suunnittelu- ja rakentamisohje

Alueen rakennuksista on rautatieaseman rakennusten lisäksi vain muutama yksittäinen rakennustaiteellisesti niin arvokas, että niille voi asettaa suojelumääräyksen. Alueella ei ole suojellisesti merkittäviä maisemaelementtejä. Alueen henki muodostuu maaston ja tiestön kumpuilusta ja yhtenäisestä, vähäeleisestä rakennuskannasta. Valtaosa alueen rakennuskannasta on korvattavissa uudisrakennuksilla, kunhan rakentaminen tapahtuu vanhaan rakentamiseen sopeuttaen.

Alueen pihojen tulee olla ilmeeltään metsäisiä. Pihoja tulee pinnoittaa mahdollisimman vähän, samoin avoimia nurmikenttiä ei alueelle tule istuttaa. Rakennukset tulee sijoittaa liikaa säännönmukaisuutta välttämällä kohdan olojen mukaisesti. Rakennusten tulee sijaita ylävälle sijainnille. Tiet tulee säilyttää kapeina ja puiden reunustamina. Alueelle sopii ryhdikkään pystysuuntainen, I- tai I½-kerroksinen, yksinkertaisen mallinen, mielellään kuistillinen asuinrakennus. Keskeisellä alueella rakennukset eivät saisi olla suuria. Julkisivun tulisi olla laudoitettu, laudoitusta ei tulisi samassa rakennuksessa olla useaan suuntaan. Väreiksi sopivat hyvin punamulta, vaalean kellertävät sekä vihertävät sävyt. Katteeksi sopii parhaiten peltikatto (ei tiilijäljitelmä) sekä huopa.

2.25 Havisevan Mäkitupalaiskylä ja Sotilaanmäki

Maisema

Mäkikyläntie polvelee pienipiirteisesti kumpuilevassa maastossa. Kuja on erittäin kapea, puita ja paikoin myös rakennuksia sijoittuu kiinni ajorataan. Pieniä peltoaukeita avautuu rakentamisen lomaan. Joitakin tieosuuksia ja alueita rajaavat vanhat ja sammaloituneet kiviaidat. Kotimaisten puulajien lisäksi Mäkikyläntien varrella kasvaa myös runsaasti vaahteroita. Osa pihoista on vähäisellä hoidolla, osa vallan hoitamattomia. Alueen pohjoispuolitse virtaa Myllyoja, jonka siltapaikat ovat erittäin kauniita. Rakennukset sijoittuvat tontin olosuhteiden mukaan eikä sijoituksessa ole säännönmukaisuutta. Kuja on herkin itäpäässään.

Sotilaanmäelle kuljetaan Mäkikylästä pohjoiseen alavan alueen ja Myllyojan poikki. Mäen rakennusryppäällä on omaleimainen henkensä.

Rakentamisen piirteitä

Mäkikyläntien itäpään varrella on selkeästi omaleimainen ilmeensä. Asuinrakennukset ja erityisesti talousrakennukset ovat monesti pieniä, noppamaisia. Julkisivut ovat yleensä lautaverhoiltuja, myös hirsipintaisia, varsinkin ulkorakennuksia, on runsaasti. Lautajulkisivujen väreinä yleisiä ovat punamulta, keltainen, vaaleat sävyt ja vihreä. Katot ovat yleensä harjakattoja, alueella on myös kaksi mansardikattoa. Katteet ovat yleisimmin peltiä tai huopaa. Väreinä yleisiä ovat ruskea, musta, vihreä ja punainen. Useissa rakennuksissa on jäljellä yli 100 vuotta vanha runko, vaikka korjausten myötä rakennusten alkuperäinen luonne onkin monasti muuttunut. Keskelle Mäkitupa-aluetta jäi teiden väliin kolmionmuotoinen maa-alue, jota kutsuttiin Sikopii-riksi. Alue oli lasten leikkipaikkana. Koiviston torppan, Päiväkummun, Jokirannan, Joki-
pellon, Kallionpään (Lahtinen), Välimäen, Päivölä I:n rakennukset ovat edustavinta osaa Mäkitupalaisalueesta. Mäkikyläntien länsipään ilme on hajanaisempi. Rakennukset ovat eri-ikäisiä ja -tyylisiä. Kattokaltevuudet vaih-

televat, samoin julkisivumateriaalit ja julkisivujen jäsennöinti vaihtelevat.

Suunnittelu- ja rakentamisohje

Mäkikyläntien itäpäässä ja Sotilaanmäessä vanhalla rakentamisella on selkeästi omat henkensä ja alueella on runsaasti miljöön kannalta arvokkaita rakennuksia, puustoa ja raitteja, joiden säilymistä tulee kaavoituksella ohjata. Näillä alueilla korjattaessa ja rakennettaessa uutta rakentaminen tulee erityisen tarkasti sopeuttaa olevaan rakennuskantaan.

Olevat rakennukset ovat pieniä ja yksinkertaisen muotoisia. Uudet rakennukset ovat helposti alueelle sopimattoman suuria, matalia ja moniklonisia. Toivottavaa on, että rakentamalla pihapiiriin talousrakennuksia vältettäisiin olevien asuinrakennusten laajentaminen ja pystyttäisiin pitämään uudet asuinrakennukset mahdollisimman pieninä. Vaihtelevuuden aste tulee säilyttää. Alueelle sopii: rakennusten ryhdikäs pystysuuntaisuus, lautaverhous ja harjakatto, yksinkertaisuus. Yksityiskohtein muotokieli kertoo rakentamisen ajankohdan.

2.26 Onkijärvi ja Haviala

Alueen syntyhistoria

Nämä kaksi pientaloaluetta ovat syntyneet 40-50-luvuilla palstoitettaessa asutopaikkoja Tampellan pellavatehtaan työntekijöille. Omakotiyhdistys osti maakappaleen, joka palstoitettiin 91 tontiksi. Alunperin ympärivuotiseen asuinkäyttöön rakennetut talot ovat tänä päivänä suurimmaksi osaksi loma-asuntoina. Alueelta on aikoinaan kulkenut linja-auto Tampereelle, jolla tehtaan työntekijät kulkivat. Siellä on ollut myös oma kyläkauppa.

Maisema

Alue on maastoltaan pienipiirteisesti kumpuilevaa mänty- ja koivumetsää. Rakennusalueet: Onkijärvi ja Haviala sijoittuvat pienten järvien läheisyyteen. Kylissä rakentamisen lomas- kasvaa harvakseltaan metsäpuita, kylien ympärys on rakentamatonta tiivistä metsää.

Tontit ovat säännöllisen muotoisia, mutta rakennukset sijoittuvat tonteille vaihtelevasti, erityisesti Onkijärvellä pyrkimyksenä on usein ollut lounaaseen avautuva piha. Tiet myötäilevät maastoa kauniisti, ne ovat kapeita ja ne kulkevat maaston luontaisella korkeudella. Teiden suorien linjausten takia tienäkymät ovat melko pitkiä, näkymiä katkaisevat vain mäet. Pihoja ei ole aidattu tai muutoin rajattu. Kylällä on rehevä ja avoin ilme. Pihoilla kasvaa puiden ohella marjapensaita. Pihat ovat vehmaita, kulkualueita ja nurmikkoa on hyvin vähän. Monilla tonteilla hoidetaan perennapenkkejä.

Rakentamisen piirteitä

Kylien vanha rakentaminen on hyvin yhtenäistä. Uudet rakennukset eivät kuitenkaan kunnioita vanhan rakentamisen arvokkaita piirteitä. Vanhat asuinrakennukset ovat hyvin pieniä erityisesti Onkijärven alueella. Rakennusten runkosyvyyn ja pituuden suhde on yhtenäinen. Rakennuksissa on monesti umpikuisti. Onkijärvellä umpikuisti sijoittuu tyypillisesti rakennuksen toiseen päähän, ja kuistin katto muodostuu lappeen jatkeesta. Havialassa kuistilla on usein oma kattonsa. Vanhojen rakennusten lautaverhoukset ovat peiterimoitettuja. Julkisivut ovat tyypillisesti vaalean vihreitä, keltaisia, vaalean ruskeita tai valkoisia. Katteena on yleisesti aaltopelti, useimmat katot ovat punaisia. Tyypillisesti asuinrakennukset ovat I-kerroksisia, joukossa on muutamia II/2-kerroksisia.

Suunnittelu- ja rakentamisohje

Onkijärven ja Havialan alueilla ei ole niin arvokasta rakennuskantaa, että ne ansaitisivat tulla suojelluiksi. Alueiden ympäristöjen arvot muodostuvat rakennusten yhtenäisyydestä, vähäelkeisyydestä, metsäisestä vehmaudesta ja järvien läheisyydestä. Rakennukset ovat korvattavissa uudisrakennuksilla. Useat vanhat rakennukset ovat nykyasumisvaatimuksiin nähden liian pieniä. Vanhan rakennuksen laajentaminenkin on monesti vaikeaa, koska laajennukseen ei saataisi riittävästi lisätilaa. Myös uudisasuinrakennukset on erittäin vai-

kea sopeuttaa alueiden vanhan rakennuskannan mittakaakaan.

Avoimet nurmikentät ja lauta- tai pensasaidat eivät sovi alueelle vaan pihojen tulee liittyä teihin ja viereisiin pihoihin mahdollisimman jatkuvina. Pihoilla tulee kasvaa kotimaisia puita, korkeitakin. Pensaina suositeltavia ovat marjapensaat. Pihan pinnoitettuja osia tulisi olla mahdollisimman vähän, pinnoitteeksi sopii parhaiten hiekka.

Rakennuksen pitkän julkisivun sijoittuminen lounaan on toivottavaa. Asuinrakennusten ei tule sijoittua kiinni tiehen eikä tontinrajoihin. Ulkorakennusten ei tulisi olla samassa koordinaatistossa asuinrakennuksen kanssa. Tiet tulee säilyttää mahdollisimman kapeina ja maanpinnassa ja puiden tulee antaa kasvaa lähellä ajorataa.

Rakennusmassojen tulee olla muodoltaan yksinkertaisia ja noppamaisia, mielellään kuistillisia. Erityisesti Havialan rakennusten julkisivut ovat korkeita ja massat ryhdikkäitä. Kattokaltevuuden tulee olla vanhan rakentamisen mukaisesti jyrkähkö. Havialan ympäristö kestää suuremmankin asuinrakennuksen, kunhan rakennus muutoin sopeutuu vanhaan rakentamiseen. Onkijärvellä, jotta asuinrakennus saataisiin mahdollisimman pieneksi, tulisi aputiloja sijoittaa useisiinkin pieniin talousrakennuksiin. Yleensäkin pihapiireihin sopivat vanhojen pihapiirien mukaisesti useat pienet talousrakennukset.

Julkisivuissa ei tule olla vaihteleviin suuntiin laudoitettuja osia. Pystylaudoitus, erityisesti peiterimoitus on suositeltava. Peltikate sopii alueelle oivallisesti, pellin tulee olla joko aaltoprofiilinen tai sitten tasaista konesaumattua peltikattoa. Katteen väriksi käyvät punainen, ruskea, harmaa ja vihreä. Julkisivujen väriyksen tulee sopeutua alueen väreihin. Vuorilaudoitusten tulee olla erivärisiä kuin muun julkisivun, joko valkoisia tai julkisivua huomattavasti tummempia.

2.27 Kivihuhti

Alueen syntyhistoria

Kivihuhdin alueen talot on rakennettu 1930-luvun lopusta 1950-luvun loppuun, vain muutama uudempi on rakennettu 1980- ja 1990-luvun taitteessa. Kivihuhdantien ja Ratatien kulmauksessa on muutama asuinrakennus 1920-1930-luvuilta, näiden asukkaista osa oli töissä rautateillä. Risteyksen rakennuksessa oli kyläkauppa. Kivihuhdantien ja Sireenipolun kulmauksen rakennuksia on rakennettu 1930-40-luvuilla. Kivihuhdantien ja Havisevantien kulmauksen metsäisellä leikkikentän kohdalla kylän lapset ovat perinteisesti leikkineet.

Maisema

Kapeat tiet polveilevat ylävässä, kumpuilevassa maastossa. Teiden varsilla ei juurikaan ole oja, puut kasvavat lähellä ajorataa. Teiltä avautuu kauniita, lyhyitä näkymiä. Kivihuhdissa kasvaa paljon kotimaisia puita tonteilla ja rakentamattomilla välialueilla. Tontit ovat säännöllisen muotoisia. Rakennukset sijoittuvat tontin oloista lähtien vapaasti kukin omalla tavallaan. Pihoja ei ole aidattu. Alueen yleisilme on: talot metsässä. Kukkaistutuksia on vähän. Alueen keskipiste sijaitsee leikkikentän kohdalla. Radan läheisyydestä huolimatta rataa ei juurikaan Kivihuhtiin näe.

Rakentamisen piirteitä

Kivihuhdin keskeisimmällä alueella rakentamisen ilme on yhtenäinen. Suurimpaan osaan vanhoja rakennuksia on tehty alkuperäiseen asuun merkittäviä muutoksia. Rakennukset ovat pääasiassa lautaverhoiltuja. Väritys vaihtelee, maanläheisten sävyjen ansiosta värit muodostavat kuitenkin yleisesti harmonisen kokonaisuuden. Omakattoinen kuisti on yleinen. Aaltopelti on yleisin katemateriaali. Ikkunoiden muodot vaihtelevat runsaasti, alueella on säilynyt paljon vanhoja ikkunamalleja. Vanhojen rakennusten massat ovat ryhdikkään pystyjä. Yleisin kerroskorkeus on 11/2, paljon on myös ryhdikkäitä 1-kerroksisia rakennusmassoja. Saalem-seurakunnan rukous-

huone ja entinen puusepänverstaas ovat muita rakennuksia suurempia. Alueen arvokkaimpia rakennuksia ovat Saalem-seurakunnan talo ja asuinrakennus Haavikko Solatie 76:ssa.

Suunnittelu- ja rakentamisohje

Kylän keskeisellä alueella miljöön on niin arvokas, että uusi rakentaminen tulee sopeuttaa huolellisesti vanhaan rakentamiseen. Yksittäiset rakennukset ovat korvattavissa alueen henkeen sopivalla uudisrakentamisella. Kylän reuna-alueilla rakentamisen tapa on jo nykyisellään niin hajanainen, ettei selvää alueen henkeä ole olemassa. Keskeisellä alueella rakennusten tulisi olla lautavuorattuja, väreiksi otollisesti sopivat punamulta, keltamulta sekä vaaleat sävyt. Nurkkalautoitusten

yms. tulee olla valkeita. Alueelle sopii ryhdikkään pystysuuntainen, I- tai II/2-kerroksinen, yksinkertaisen mallinen, mielellään kuistillinen rakennus. Ikkunoiden tulee olla pystysuuntaisia. Samassa rakennuksessa ei pidä olla vahtelevia laudoituksen suuntia.

Kylän keskeisen osan pihoilta eivät sovi avoimet nurmikkopihat, vaan pihojen tulee olla metsäisiä ja aitaamattomia. Pihojen tulee pinnoittaa mahdollisimman vähän, ja pintana tulisi olla hiekka. Rakennuksen sijoitus tulee sopeuttaa huolellisesti läheisiin rakennuksiin liikaa säännönmukaisuutta kuitenkin välttämällä. Alueen teitä ei tule levittää, ja puiden tulee jatkossakin kasvaa lähellä ajorataa.

Sotamiehenmäen alueen vanhaa rakennuskantaa

2.28 Havisevaa Perälän peltotien ja Siitamantien varrella

Maisema

Siitamantietä rajaa pohjoisessa metsä, etelässä näkymät ulottuvat pelloille. Maaseutumaiset ovat kauniita. Salomaantie-Perälän peltotie

kulkee peltotien poikki harjanteella, jolta avautuu sieltä tältä näkymiä Vesijärvelle.

Rakennuskulttuuri

Pietilän talouskeskus ja Härälä (Pietilän entinen sivurakennus) sekä muutamat rakennus-

paikat sijoittuvat maisemallisesti kauniisti Siitamantien varteen. Sen sijaan alueen uusi rakentaminen ei kunnioita alueen vanhan rakentamisen piirteitä vaan voisi sijaita vaikkapa 70-luvun omakotialueella. Perälän peltotien varren vanha huvila-asutus on edustavaa kangasalalaista huvilaperinnettä.

Suunnittelu- rakentamisohje

Alueella on jokusia yksittäisiä suojeltavia rakennuksia. Alueen maisema on kaunista, mutta siinä ei ole varsinaisia suojeltavia elementtejä. Suurin osa alueen rakennuskannasta on korvattavissa uudella rakentamisella, uuden rakentamisen tulisi kunnioittaa vanhaa havisevalaista rakentamisen tapaa enemmän

kuin monet viime vuosikymmenien rakennukset tekevät.

Koska alueelle ei rakenneta kunnallistekniikkaa, sinne voi rakentaa vain vähän asuinrakennuksia. Eri puolilta aluetta löytyy sopivia rakentamisaikkoja yksittäisille asuinpihapiireille.

Liite Suinulan-Havisevan rakennuskulttuurikohteet, kartta

Liite Esimerkki rakennusinventointilomakkeesta, Harjala

Huvila-asutusta Perälän peltotien varrella.

2.3 PALVELUT

Ainoa alueella toimiva palvelu on Havisevan ala-asteen koulu. Lähimmät muut palvelut sijaitsevat Ruutanassa, jonne on matkaa 4-6 km. Alueiden välillä ei ole kevyen liikenteen

teitä eikä toimivaa julkisen liikenteen yhteyttä. Myös Ruutanen palveluvarustus on puutellinen. Ruutanassa on kuitenkin laatikkomyymälä-tyyppinen elintarvikeliike ja huolto-